

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס

על הנייר – ארץ ישראל בין מונגולים ללאטינים

ד"ר נעמה אוחנה-ארום | המחלקה ללימודי ארץ ישראל וארכיאולוגיה

Paper Tigers – The Land of Israel between Mongols and Latins | 16-0075

שעור	סוג הקורס:
2	היקף נ"ז:
תשפ"ה	שנת לימודים:
ב	סמסטר:
שני	יום ושעה
בתיאום מראש	שעת קבלה:
enkidoos@gmail.com	מייל מרצה:
_____	קישור לאתר למדה:

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס (להרחבה)

משך למעלה מחצי מאה, במהלך המאה השלוש עשרה והארבע עשרה, נרקמה רשת קשר מרתקת שארץ ישראל מהווה לה מוקד – רשת המגעים בין שליטי המעצמה המונגולית במזרח התיכון לבין שליטים אירופאיים שונים, בהם קיסרים, נסיכים ואפיפיורים. מטרתה היתה ליצור שיתוף פעולה צבאי, מונגולי-נוצרי, כנגד שליטיה המוסלמיים של ארץ ישראל – הסולטנים האיוביים ויורשיהם הממלוכיים. מטרה זו לא הושגה מעולם, אך החתירה המתמשכת אליה, חשאית וגלויה כאחד, תרמה לשינוי פני הארץ. בשעור זה נעסוק במקורות הכתובים למגעים אלה ובדפוס פעולתם. בדרך זו נגלה את מקומה של הארץ מנקודות מבט של תרבויות שונות, במסע דיפלומאטי-טקסטואלי שמרכזו ירושלים – אך קצותיו מצויים הרחק במזרח, והרחק במערב.

מטרות/תוצרי הלמידה (להרחבה)

ידע

עם השלמת הקורס יכירו הלומדים טקסטים דיפלומטיים מונגולים (בתרגום), ויכלו לקרוא דרכם את יסודות המציאות בת הזמן בה נכתבו.

מיומנויות

הלומדים יוכלו לזהות יסודות תרבותיים שונים השזורים בתכתובת הדיפלומטית;

הלומדים יוכלו לאתר מוקשי הונאה הטמונים בטקסט הדיפלומטי ולהבין את גורמיהם ואת משמעותם.

ערכים (במידה ורלוונטי)

בהשלמת הקורס יוכלו הסטודנטים לקשר בין המאבק הדיפלומטי שניטש על הארץ לבין תהליכים מרכזיים שעברו על נופ הארץ החל מאמצע המאה ה-13 ואילך, ובכך להעמיק את הבנת תולדות הארץ, ועד כמה רבים ומגוונים התהליכים אשר השפיעו עליה, שעקבותיהם ניכרים בה גם בימינו אנו.

למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים: (להרחבה)

שעור א' – מבוא

לקריאה – מכתב ע'אזאן ח'אן לאפיפיור בוניפציוס השמיני, 1302
– קטע מתוך מעשה נסים, מאת ר' נסים בן משה ממרסיי, תחילת המאה ה-14

שעור ב' – ערבה, נוודות ערבה ודיפלומאטיה ערבית –

לקריאה – פרשת שליחו של אבקא ח'אן, מתוך אסופת ההסטוריות, רשיד אל-דין, תחילת ה-14

שעור ג' – ראשית האמפריה המונגולית – שליחו של צ'נגיס ח'אן

לקריאה – מינוי 'החיצים', מתוך ההסטוריה הסודית של המונגולים (המאה ה-13)

שעור ד' – ראשיתה של ידידות מופלאה? המונגולים ואירופה הנוצרית

לקריאה – מכתב באתו ח'אן למלך הונגריה בלה הרביעי

שעור חמישי – הדיאלוג הראשון – 'המלך הנוצרי ביותר' והח'אן הגדול

לקריאה – קטע מתוך חיי לואי הקדוש מאת ז'ואנוויל

שעור ו' – הדיאלוג הראשון – מהצד המונגולי

לקריאה – מכתב אלג'ידיי ללואי התשיעי, 1248

שעור ז' – הדיפלומאטיה כלהב חד – הפלישה הגדולה למזרח התיכון

לקריאה – מסר מאת הולאגו ח'אן לשליטי איראן, 1255

שעור ח' – הדיפלומאטיה כתותח כבד – הפלישה לסוריה, 1259-60

לקריאה – מסר מאת הולאגו ח'אן לח'ליף העבאסי, 1257

– מכתב הולאגו ח'אן לאל-מלכ אל-נאצר יוסף, שליט דמשק האיובי, 1259

שעור ט' – דיפלומאטיה נוודית – ובלימת התנופה המונגולית בארץ ישראל, 1260
לקריאה – מתוך מכתב תומאס אגני לאפיפיור ולשליטי אירופה, 1/3/1260
– מכתב הולאגו ח'אן לסולטאן הממלוכי סיף אל-דין קטז, 1260

שעור י' – רגע אחרי 1260 – מבט מרחבי
לקריאה – קטע ממכתב ברכה ח'אן לסולטאן הממלוכי ביברס, 1263

שעור י"א – "העיר הקדושה ירושלים" – מהפכה בדיפלומאטיה המונגולית?
לקריאה – מכתב הולאגו ח'אן למלך צרפת לואי התשיעי, 10/4/1262

שעור י"ב – האויב שלא נזכר – שאלת האתיקה הדיפלומאטית
(מבט מרחבי ודיון)

שעור י"ג – מי קבע את המדיניות? יועצים, מתורגמנים, מיסיונרים
לקריאה – קטע מתזכיר ריקארדוס הלבלר למועצת האפיפיור בליון, 1274
– קטע ממכתבו של אב המנזר הטיבטי תוגדוגפה אל הולאגו ח'אן (בין 59-1255)

שעור י"ד – על הנייר, ועל פני השטח
מקורות – מכתב אבקא ח'אן לאדוארד מאנגליה, 4/9/1271
– מכתב אבקא ח'אן לאפיפיור ניקולאוס השלישי, 20/11/1279

*ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

ציון סופי

רכיבי הציון:

תיאור התוצר	משקל בציון הסופי
מבחן עיוני בכתב	90 % מהציון הסופי
הגשת תרגיל בכתב	10 % מהציון הסופי
	% מהציון הסופי
	% מהציון הסופי

דרישות הקורס

- מטלות – הגשת תרגיל קצר בכתב במהלך הקורס; מבחן בסוף הקורס
- נוכחות – 85% נוכחות

ביבליוגרפיה: תכנים לקריאה, צפיה והאזנה (רצוי עדכני)

• תכני חובה –

מכתב ע'אזאן ח'אן לאפיפיור בוניפציוס השמיני, 1302

תיאור שליחי מלך הטרטארים אל לואי התשיעי, על פי ז'ואנוויל

מכתב אלג'יג'ידי נויאן ללואי התשיעי, 1248

מכתב הולאגו לשליטי איראן, 1255 - על פי רשיד אל-דין פצ'לאלה, ג'אמע אל-תואריח ("אסופת ההסטוריות"), דכיר בהמן כרימי (טהראן 1338/1959).

מכתב הולאגו לקטז, 1260, על פי אל-מקריזי, תקי אל-דין, כתאב אל-סלוק למערפת דול אל-מלוק ("דרכים לידיעת שושלות המלכים"), כרך א' חלק שני (מהדורת מחמד מצטפי זיאדה, קאהיר: מטבעת דאר אל-כתב אל-מצריה, 1936)

מכתב הולאגו, 1262, בתרגומו לאנגלית -

Barber, Malcolm, and Keith Bate, *Letters from the East – Crusaders, Pilgrims and Settlers in the 12th-13th Centuries* (Farnham: Ashgate, 2010), pp. 156-9.

מכתב אבקא לאדוארד מאנגליה – על פי

Thoma Stapleton, *De Antiquis Legibus Liber; cronica maiorum et vicecomitum Londoniarum* (Camden: 1846; reprinted in London-New York: Johnson Reprint Corporation, 1968), pp. 143.

מכתב אבקא לאפיפיור קלנמנטוס הרביעי, על פי –

Karl-Ernst Lupprian, *Die*

Beziehungen der Päpste zu Islamischen und Mongolischen Herrschern im 13. Jahrhundert anhand ihres Briefwechsels (Città del Vaticano: Biblioteca Apostolica Vaticana, 1981), pp. 221-222.

מכתב הולאגו לאל-נאצר יוסף, 1259 - על פי וצאף (עבדאללה שיראזי), *תגזית אל-אמצאר ותזגית אל-אעצאר* ("חלוקת הארצות והתקדמות הדורות"), במהדורת האמר:
Joseph von Hammer-Purgstall, *Geschichte Wassaf* vol. 1 (Vienna: Osterreichischen Akademie der Wissenschaften, 2010).

קטעים ממכתבי אב המנזר הטיבטי תוגדוגפה אל הולאגו ח'אן

תכני העשרה –

Amitai, Reuven, "Mamluks, Franks and Mongols – a Necessary but Impossible Triangle", in Robert Hillenbrand, Firuza Abdullaeva and Andrew Peacock (eds.), *Ferdowsi, the Mongols and the History of Iran* (London: Tauris, 2013), pp. 137-146.

Amitai-Preiss, Reuven, "Mamluk Perceptions of the Mongol-Frankish Rapprochement", *Mediterranean Historical Review* 7 (1992), pp. 50-65, here p. 52-53. Reprinted in *The Mongols in the Islamic Lands* (Ashgate – Variorum, 2007).

Jackson Peter, "The Crisis in the Holy Land in 1260" *English Historical Review* 95, 37 (1980), pp. 481-513.

Sinor, Denis, "Diplomatic Practices in Medieval Inner Asia", in C.E Bosworth, C. Issawi, R. Savory and A.L Udovitch (eds.), *Essays in Honor of Bernard Lewis – The Islamic World from Classical to Modern Times* (Princeton: the Darwin Press, 1988), pp. 337-355.

תוכן מחייב למבחנים – הנושאים וקטעי הקריאה בהם עסקנו במהלך השעור.

הרחבה, הצעות ורעיונות:

תקציר הקורס

אם נשאל סטודנטים מה הם למדו או במה הם התחדשו בקורס הזה, מה היית רוצה שיאמרו?

מטרות ותוצרי הלמידה

מטרות הלמידה יבהירו מה מצופה מהסטודנטים לדעת, להבין ו/או להיות מסוגלים להדגים לאחר השלמת הקורס. כדאי לכתוב עד 5 מטרות לקורס תוך שימוש בפעלים יישומיים של ביצועי הלומדים. מומלץ להתמקד ב 3 סוגים של מטרות למידה: א. ידע ב. מיומנויות ג. תפיסות. כדאי לכוון, ככל שרלבנטי, לא רק לידע אלא גם למיומנויות ולתפיסות עולם או ערכים שהייתם רוצים שהלומדים שלכם יגבשו לעצמם בעקבות הקורס.

ניסוח מדויק של מטרות הקורס

1. מזכיר את הרעיון המרכזי של הקורס ומדייק את הסילבוס ורצף הלמידה
2. מנכיח פיתוח מיומנויות ותפיסות עולם בנוסף לידע
3. יוצר הבחנה בין תכנים ללמידה בכיתה ותכנים ללמידה עצמית או הרחבה
4. מחדד תהליכי הערכה

דוגמאות למטרות למידה שהוזכרו לעיל:

ידע

היכרות עם עובדות, תכנים, מושגים, סוגיות ורעיונות מרכזיים בתחום הדעת.
לדוגמה: הלומדים יתארו/ יפרטו/ יסבירו/ יגדירו...

מיומנויות

היכולת להגיע לתוצר או תוצאה בצורה יעילה בשימוש בידע שהתפתח.
לדוגמה: הלומדים ינתחו/ יזהו/ יבחרו בין אלטרנטיבות/ יתכננו/ יקבלו החלטה/ יעריכו/ יפענחו/ יבצעו...

תפיסות עולם וערכים

דעות, תובנות, מחשבות ואמונות שהלומדים יקבלו הזדמנות לגבש לעצמם במהלך הקורס.

למידה פעילה

הוראה המקדמת למידה פעילה הינה הוראה הכוללת לא רק הקניית ידע (בה הסטודנטים הינם שומעים פאסיביים) אלא כוללת דרכי הוראה/ למידה מגוונות בה הסטודנטים פעילים בשיעור. למידה פעילה מובילה לומדים לחשיבה, דיון, חקירה ויצירה. הם מתרגלים מיומנויות, פותרים בעיות, מתמודדים עם שאלות מורכבות, מקבלים החלטות, מציעים פתרונות ומסבירים רעיונות במילים שלהם באמצעות כתיבה ודיון. שילוב אסטרטגיות למידה אקטיביות בקורסים באוניברסיטה משפר באופן משמעותי את תהליך הלמידה של הסטודנטים, מגדיל את הסיכויים לזיכרון ויישום ומסייע בצמצום פערים בין לומדים. למידה פעילה ניתן לתכנן ברמת הקורס כולו (סביב בעיה גדולה, בניית פרויקט בקבוצות, גייגסואו [צוותי הרכבה] בו כל קבוצה לומדת חלק מהנושא ומציגה לכלל הכיתה ועוד), או ברמת שילוב פעילויות בשיעורים (סימולציות ומשחקי תפקידים, סיורים, סדנאות, מעבדות ועוד).

למידה פעילה מקדמת: (Freeman et al., 2014; Theobald et al., 2020)

- זכירה של התוכן הלימודי.
- חיזוק מיומנויות של עבודת צוות, פתרון בעיות.
- מגע אישי עם הסטודנטים.
- הזדמנויות טובות ללמידה ללומדים עם צרכים שונים.

רכיבי למידה פעילה לשילוב בקורס - דוגמאות:

- פרויקט משימות מתגלגל המבוצע בצמוד לכל נושא או שיעור, בקבוצות של 4-5. חלק ממפגשי הקורס הופכים למפגשי חניכה קבוצתיים וזמן לעבודת צוות או שכל שיעור מתחלק לרכיב למידה ורכיב עבודת צוות.
- למידה מבוססת בעיות. החקר ואיסוף תוכן לפתרון בעיה בקבוצות בחניכה של המרצה.
- כיתה הפוכה: מפגש עם תוכן התאורטי/העיוני לפני השיעור ולאחריו דיון/תרגול/עיבוד פעיל בכיתה.
- למידה מתוך playlist: במודל נטפליקס – מיקרו יחידות ללמידה עצמית.
- למידה מבוססת פרויקטים PBL (כלומר פתרון בעיות משותף או ביצוע של פרויקט מתגלגל).

פעילויות למידה פעילה לשילוב בשיעורים - דוגמאות:

- למידה בקבוצות.
- ג'יגסואו – הוראת עמיתים בקבוצות התמחות.
- סדנה אורח/ת מאוניברסיטה אחרת או מחברה עיסקית או מעמותה (מהארץ או מחו"ל)
- למידה חוץ-כיתתית: סיוורים (מוזיאונים, חברות/עמותות רלוונטיות), הצגה בכנס וכו'
- שימוש בכלים דיגיטליים, הדמיית VR/AR, שימוש ברובוטים קליקרים, פאדלט וכו'
- סימולציות ומשחקי תפקידים
- חקר במעבדות

הערכה מעצבת

הערכה מעצבת (Formative Assessment) ניתנת **במהלך** הקורס, בשונה מהערכה מסכמת (Summative Assessment) הניתנת לסטודנטים רק **בסוף** הקורס (לדוג' פרויקט או מבחן). כאשר הסטודנטים מקבלים משובים תוך כדי הלמידה, הם יכולים לעצב באופן פעיל את המשכה וניתנת להם הזדמנות להתנסות בדרכי פתרון או חשיבה שונים. זאת בניגוד להערכה המסכמת שמהווה מבט לאחור על הלמידה לאחר שהסתיימה. הערכה מעצבת מקדמת: השתתפות פעילה, שאילת שאלות, חשיבה ביקורתית, עיצוב עצמאי של הלמידה. אינה מחייבת תוספת זמן משמעותית לבדיקת תוצרים. ניתן להכין מחוון, לשלב הערכת עמיתים, לתת משוב כיתתי כללי על נקודות ספציפיות או להיעזר בשאלונים שמספקים משוב מיידי.

הערכה מעצבת תומכת ב:

- יצירת תמונת מצב מעודכנת של התקדמות בלמידה.
- זכירת התוכן הלימודי.
- העמקת תהליך הלמידה.

דוגמאות לתוצרי הערכה מעצבת:

- שאלוני רענון בתחילת מפגש
- אינטראקציות בפורום הקורס
- הגשת תרגילים/ מטלות בית
- מטלות / חידונים דיגיטליים עם פתרון מובנה - ניתן להשתמש במערכת ממוחשבת למשוב מידי ומאפשרת התנסות חוזרת בשאלות.
- הקלטה עצמית קצרה של קבוצת לומדים שבו הם מחווים דעה, מעריכים תוצר, מנמקים תשובה
- השתתפות מונחית בפורום מקוון.
- הגשת תוצר: הפקת סרטון/ פודקאסט/ הדפסת תלת-ממד/תכנות רובוטים וכו'